

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عن علي بن الحسين عليه السلام قال:

﴿لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي طَلَبِ الْعِلْمِ لَطَبُوهُ وَ لَوْ بَسَفَكَ الْمُهْجَ وَ حَوْضِ اللَّجْجِ﴾

الكافي، جلد 1، صفحه 35

امام خامنه‌ای مدظله‌العالی:

درس خواندن و تهذیب اخلاق و هوشیاری سیاسی همراه با تلاش‌های انقلابی،
وظائفی هستند که دختران و پسران این نسل باید آنها را هرگز فراموش نکنند. 1398/9/24

نکاتی متفرقه در باب اسامی آثار عیاشی سمرقندی (ره)

شناسنامه مطلب	
کد مطلب	e-j-1
موضوع	رجال
رده	علمی / سایر علوم / رجال و درایه / رجال
برچسب	عیاشی، مکتب خراسان، ولایت فقیه، خبر واحد، زبیده، عزاداری
توضیحات	1. نکات مطرح‌شده نسبت به تعداد اسامی کتب عیاشی بسیار اندک است اما باز ما نام تمامی اسامی کتب عیاشی را از رجال نجاشی نقل کردیم چون معتقدیم برای طلاب و محققین این فن آشنایی با چنین مسائلی مفید است. 2. در تولید این فایل از نرم‌افزار جامع الاحادیث متعلق به مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی استفاده شده است.

پایگاه تزکیه‌ای، علمی، بصیرتی و مهارتی نُمُو

nomov.ir

... و صنف أبو النضر کتبا، منها: کتاب التفسیر، کتاب الصلاة، کتاب الصوم، کتاب الطهارات الكبير، کتاب مختصر الصلاة، کتاب مختصر الصوم، کتاب الجنائز الكبير، کتاب مختصر الجنائز، کتاب المناسک، کتاب العالم و المتعلم، کتاب الدعاء، کتاب الزکاة، کتاب زکاة الفطرة، کتاب الأشربة، کتاب حد الشارب، کتاب الأضاحي، کتاب العقیقة، کتاب النکاح، کتاب الصداق، کتاب الطلاق، کتاب التقیة، کتاب الأجوبة المسکنة، کتاب سجود القرآن، کتاب القول بین القولین، کتاب معرفة الناقلین، کتاب الرؤیا، کتاب النجوم و القیافة، کتاب القرعة، کتاب الفرق بین حل المأكول و حرامه، کتاب البیوع، کتاب السلم، کتاب الصرف، کتاب الرهن، کتاب الشركة، کتاب المضاربة، کتاب الشفعة، کتاب الاستبراء، کتاب التجارة و الکسب، کتاب القضاء و أدب (آداب) الحکم، کتاب الحد فی الزنا، کتاب الحدود فی السرقة، کتاب حد القاذف، کتاب الدیات، کتاب المعاقل، کتاب الملاهی، کتاب معاریض الشعر، کتاب السبق و الرمی، کتاب قسمة الغنیمة و الفیء، کتاب الدین و الحوالة و الحمالة، کتاب القبالات و المزارعات، کتاب الإجازات، کتاب الهبة، کتاب الزهد، کتاب الأجناس، کتاب صفة الجنة و النار، کتاب الصيد، کتاب الذبائح، کتاب الرضاع، کتاب المتعة، کتاب الوطء بملك الیمین، کتاب الوصایا، کتاب المواریث، کتاب البر و الصلة، کتاب محاسن الأخلاق، کتاب حقوق الإخوان، کتاب الأیمان، کتاب النذور، کتاب النساء و الولاء، کتاب الاستئذان، کتاب عشرة النساء، کتاب الشهادات، کتاب الشروط، کتاب الیمین مع الشاهد، کتاب الكتابة و العتق و التدبیر، کتاب النشوز و الخلع و المباراة، کتاب صنائع المعروف، کتاب الخيار و التخییر، کتاب العدد، کتاب الظهار، کتاب الإیلاء،

كتاب اللعان، كتاب الرجعة، كتاب التوحيد و الصفة، كتاب الإيمان، كتاب البداء،
 كتاب البشارات، كتاب الرد على من صام أو أفطر قبل رؤيته، كتاب اللباس، كتاب
 إثبات إمامة علي بن الحسين عليه السلام، كتاب من تكره مناكحته، كتاب القبلة،
 كتاب الجزية و الخراج، كتاب الطاعة، كتاب احتجاج المعجز، كتاب الحيض،
 كتاب العمرة، كتاب مكة و الحرم، كتاب نكاح المماليك، كتاب المسح على
 القدمين، كتاب الأوصياء، كتاب السفر، كتاب القسامة، كتاب جنابة العبيد، كتاب
 الحدود، كتاب العجم و الجنابة عليهم، كتاب دية الجنين، كتاب الغيبة، كتاب
 الحث على النكاح، كتاب الأسارى و الغلول، كتاب حبس المحارب، كتاب الأكفاء
 و الأولياء و الشهادات في النكاح، كتاب قتل المشركين، كتاب الجهاد، كتاب
 الأنبياء، كتاب المزار، كتاب الجمع بين الصلاتين، كتاب الاستخارة، كتاب دلائل
 الأئمة، كتاب صوم الكفارات، كتاب قسمة الزكوات، كتاب المساجد، كتاب المآتم،
 كتاب فرض طاعة العلماء، كتاب الصدقة غير الواجبة، كتاب الكعبة، كتاب جلد
 الشارب، كتاب ما أبيض قتله في الحرم، كتاب وجوب الحج، كتاب سيرة أبي بكر،
 كتاب سيرة عمر، كتاب سيرة عثمان، كتاب سيرة معاوية، كتاب معيار الأخبار، كتاب
 الموضوع تذكر فيه الشرائع، كتب الصلاة، كتاب ابتداء فرض الصلاة، كتاب
 المساجد، كتاب سنة الصلاة، كتاب صلاة نوافل النهار، كتاب مواقيت الظهر و
 العصر، كتاب الأذان، كتاب حدود الصلاة، كتاب الوتر و صلاة الليل، كتاب الإقامة
 في الصلاة، كتاب السهو، كتاب صلاة العليل، كتاب صلاة السفر، كتاب صلاة يوم
 الجمعة، كتاب صلاة الحوائج، كتاب صلاة الغدير، كتاب صلاة الخوف، كتاب صلاة

الاستسقاء، کتاب صلاة الكسوف، کتاب صلاة السفينة، کتاب الصلاة على الجنائز،

کتاب غسل الميت، کتاب الجنائز¹

1. به احتمال بسیار کلمه «الکبیر» در اسامی برخی از این کتب مانند کتاب الطهارات الکبیر وصف نجاشی برای کتاب باشد و نه بخشی از نام کتاب که عیاشی بر آن نهاده است.

2. در چینش اسامی این کتب توسط نجاشی مطمئناً وجود ارتباط محتوایی ملحوظ بوده است اما به نظر می‌رسد به دلیلی (مانند قلت فائده و وقت‌گیر بودن آن برای نجاشی) در این ملاحظه دقت فراوان اعمال نشده باشد و به عبارت دیگر می‌شد بهتر از این اسامی را چینش داد تا کتاب‌های مرتبط‌تری نزد هم ذکر شوند² و هم اینکه این ارتباط کمابیش در همین لیست مقداری اعمال شده است.³

از نتایج توجه به این نکته این است که بدانیم قاف در کتاب القبلة به ضم است و نه به کسر چراکه بعد کتاب من تکره منا کتبه ذکر شده است.⁴

نیز احتمالاً مراد از اوصیاء در کتاب الأوصیاء همان بحث وصیت در فقه باشد و نه بحث امامت در کلام و تعقبش به کتاب السفر آن را تقویت می‌کند چون سفر از موارد احتیاج مردم به تعیین وصی بوده است. نیز در باب وصیت اثر دیگری بین این همه نام مشاهده نمی‌شود.

3. وجود کتابی به نام عشرة النساء نشان می‌دهد که در باب رفتار با خانواده احادیث قابل توجهی از اهل بیت علیهم السلام صادر شده اند.

4. وجود کتاب إثبات إمامة علي بن الحسين عليه السلام در بین این آثار با توجه به انفراد موضوعش و نیز وجود کتاب دلائل الأئمة در مجموعه این آثار نشانگر این است که به احتمال قوی در خراسان آن روز

¹. رجال النجاشي؛ ص 351

². این نکته مراتب دارد. مثلاً می‌توان جدا کردن کتبی اعتقادی را از کتب فقهی فرد روشن این چینش دقیق‌تر دانست تا برسد به اینکه بیاییم و کتاب نکاح الممالیک را بعد کتاب النکاح بیاوریم.

³. مخفی نماند که مراد از چینش دقیق‌تر چینش بر ترتیب رایج کتب فقهی در آثار علما نیست یعنی همان ترتیب طهارت تا دیات چراکه این چینش متعلق به محقق حلی رحمه الله است در کتاب شرائع که به دو قرن متأخر از نجاشی است.

⁴. مؤیدش وجود کتاب الکعبة در همین لیست است.

برخی از زیدی‌مذهبان و یا متمایلان به ایشان فعالیت داشته‌اند. می‌دانیم که نزد زیدیه فی‌الجمله در باب امامت امام سجاد علیه‌السلام بحث است. جهت اطمینان از این احتمال تحقیق بیشتری بایست صورت بگیرد.

5. مسلماً عیاشی (ره) دو کتاب جنائز داشته که یکی مختصر دیگری بوده است اما ذکر مجدد کتاب الجنائز در پایان موهب ثبوت سه کتاب در این موضوع برای عیاشی است و احتمال سهو در نجاشی یا نساخ وجود دارد و الله العالم.

6. نکته مهم در این لیست وجود کتابی با نام فرض طاعة العلماء است و احتمال قوی می‌توان داد که مراد از علماء اینجا امامان مهصوم علیهم‌السلام نیستند. بلکه ظاهر تعبیر همین است. وجود کتاب دیگری به نام کتاب الطاعة در لیست نیز مؤید این احتمال است. این برداشت در پیشینه بحث ولایت فقیه مفید است.

7. نام کتاب معیارالانخبار نشانگر این است که بحث اصولی حجیت خبر در آن عصر در مکتب علمی شیعیان خراسان مورد توجه ویژه بوده است.

8. عنوان کتاب المآتم در لیست تصنیفات شیعه خصوصاً در آن تواریخ نادر است. اگر مراد مراسمات عزاداری اهل بیت علیهم‌السلام باشد نشانگر اهتمام خاص شیعیان آن روزگار به اقامه عزای اهل بیت علیهم‌السلام است و اگر مراد عزاداری‌های مردم بر اموات خودشان باشد مراد احکام فقهی اقامه عزا است. لازم به ذکر است که غالب عناوین ناظر به ابواب احکام فقه بین محدثین دارای تعبیرات آشنا و تکراری است. نیز سبق ذکر کتاب المساجد تأیید اندکی بر احتمال اول است.